

INSON HUQUQLARI: UMUMIY TUSHUNCHALAR VA UNING MOHIYATI

Kenjayev Zarmamat

Ijtimoiy fanlar fakulteti, dotsent

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Baxronova Latofat

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti

Milliy g'oya, ma'naviyat asoslari va huquq ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada inson huquqlari tushunchasi, uning mazmun-mohiyati hamda jamiyat va davlat taraqqiyotidagi o'rni yoritilgan. Inson huquqlarining tabiiy va ajralmas huquqlar sifatidagi xususiyatlari, ularning umumiyligi va tengligi tamoyillari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilinadi. Shuningdek, inson huquqlarining huquqiy davlat va fuqarolik jamiyatini barpo etishdagi ahamiyati ochib beriladi. Maqola inson huquqlari sohasida bilim va huquqiy ongni oshirishga xizmat qiladi.*

Kalit so'zlar: *Inson huquqlari, shaxs erkinligi, tabiiy huquqlar, huquqiy davlat, fuqarolik jamiyati, tenglik, adolat, demokratiya.*

Annotation: *this article covers the concept of human rights, its meaning and place in the development of society and the state. The features of human rights as natural and integral rights, the principles of their commonality and equality are scientifically-theoretically analyzed. The importance of human rights in the establishment of a legal state and civil society is also revealed. The article serves to raise knowledge and legal awareness in the field of human rights.*

Keywords: *human rights, freedom of the individual, natural rights, legal state, civil society, equality, justice, democracy.*

Аннотация: *В данной статье освещается понятие прав человека, их значение и роль в развитии общества и государства. Научно-теоретически анализируются особенности прав человека как естественных и неотъемлемых прав, принципы их общности и равенства. Также раскрывается значение прав человека в построении правового государства и гражданского общества. Статья служит для повышения знаний и правосознания в области прав человека.*

Ключевые слова: *права человека, свобода личности, естественные права, правовое государство, гражданское общество, равенство, справедливость, демократия.*

Annotation: *this article covers the concept of human rights, its meaning and place in the development of society and the state. The features of human rights as natural and integral rights, the principles of their commonality and equality are scientifically-theoretically analyzed. The importance of human rights in the establishment of a legal state and civil*

society is also revealed. The article serves to raise knowledge and legal awareness in the field of human rights.

Keywords: *human rights, freedom of the individual, natural rights, legal state, civil society, equality, justice, democracy.*

Kirish Inson huquqlari zamonaviy demokratik jamiyatning asosiy qadriyatlaridan biri hisoblanadi. Har bir inson tug'ilganidan boshlab o'z sha'ni, erkinligi va qadr-qimmatini himoya qiluvchi huquqlarga ega bo'ladi. Inson huquqlarining tan olinishi va ta'minlanishi huquqiy davlat hamda fuqarolik jamiyatini barpo etishning muhim sharti sanaladi. Shu bois inson huquqlari tushunchasi, uning mohiyati va ahamiyatini ilmiy jihatdan o'rganish bugungi kunda dolzarb masalalardan biridir. 1. Inson huquqlari tushunchasi Inson huquqlari — bu har bir shaxsga uning inson bo'lgani uchun beriladigan, ajralmas va daxlsiz huquqlar majmuasidir. Ushbu huquqlar insonning ijtimoiy kelib chiqishi, millati, irqi, jinsi, dini yoki boshqa belgilaridan qat'i nazar, barchaga teng ravishda taalluqlidir. Inson huquqlari tabiiy huquqlar sifatida davlat tomonidan berilmaydi, balki davlat ularni tan oladi va himoya qiladi. Inson huquqlari tushunchasi huquq, falsafa va siyosat fanlari bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u inson sha'ni va qadr-qimmatini oliy qadriyat sifatida e'tirof etishga asoslanadi. 2. Inson huquqlarining asosiy tamoyillari

*Umumiylik tamoyili – inson huquqlari barcha insonlarga birdek taalluqlidir;

*Tenglik tamoyili – barcha insonlar qonun oldida tengdir

*Ajralmaslik tamoyili – inson huquqlari undan tortib olinishi mumkin emas; *Daxlsizlik tamoyili – inson huquqlari himoya ostida bo'ladi;

*O'zaro bog'liqlik va bo'linmaslik tamoyili – barcha huquqlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq va teng ahamiyatga ega.

*Mazkur tamoyillar inson huquqlarini amalga oshirish va himoya qilishda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

3. Inson huquqlarining turlari Inson huquqlari mazmuniga ko'ra bir necha guruhlariga bo'linadi:

1. Shaxsiy (fuqarolik) huquqlar- ular insonning hayoti, erkinligi va daxlsizligini ta'minlashga qaratilgan bo'lib, yashash huquqi, shaxsiy daxlsizlik, fikr va vijdon erkinligi kabi huquqlarni o'z ichiga oladi.

2. Siyosiy huquqlar - fuqarolarning davlat boshqaruvida ishtirok etish huquqlarini ifodalaydi. Saylash va saylanish huquqi, yig'ilishlar o'tkazish erkinligi shular jumlasidandir.

3. Ijtimoiy-iqtisodiy huquqlar - mehnat qilish, dam olish, ijtimoiy ta'minot va sog'liqni saqlash huquqlari ushbu guruhga kiradi.

4. Madaniy huquqlar - ta'lim olish, ilmiy va ijodiy faoliyat bilan shug'ullanish, madaniy hayotda ishtirok etish huquqlarini o'z ichiga oladi.

4. Inson huquqlarining jamiyat va davlat hayotidagi ahamiyati

Inson huquqlarining ta'minlanishi jamiyatda adolat, barqarorlik va ijtimoiy totuvlikni mustahkamlaydi. Huquqlari himoyalangan shaxs jamiyat hayotida faol ishtirok etadi, bu esa

demokratik taraqqiyotga xizmat qiladi. Davlat tomonidan inson huquqlarining kafolatlanishi esa huquqiy davlatning muhim belgisi

hisoblanadi. Shuningdek, inson huquqlarini hurmat qilish fuqarolik jamiyatining rivojlanishiga, huquqiy ong va huquqiy madaniyatning yuksalishiga olib keladi. Xulosa

Xulosa qilib aytganda, inson huquqlari nafaqat huquqiy normalar tizimi, balki jamiyatdagi adolat, tenglik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlovchi muhim qadriyatdir. Ushbu huquqlarni anglash, hurmat qilish va amalda ta'minlash har bir davlat va jamiyat oldidagi ustuvor vazifa bo'lib qoladi. Inson huquqlari har bir shaxsning tug'ilishidan boshlab ega bo'ladigan, ajralmas va daxlsiz huquqlar majmuasidir. Ular inson sha'ni, erkinligi va qadr-qimmatini himoya qilishga qaratilgan bo'lib, jamiyatning demokratik rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Inson huquqlarining tan olinishi va kafolatlanishi huquqiy davlat barpo etishning asosiy shartlaridan biri hisoblanadi. Inson huquqlari — inson sha'ni, erkinligi va qadr-qimmatini himoya qilishga qaratilgan umumiy va ajralmas huquqlar tizimidir. Ular jamiyat taraqqiyotining muhim ko'rsatkichi bo'lib, huquqiy davlat va demokratik boshqaruvning asosini tashkil etadi. Inson huquqlarining mohiyatini chuqur anglash va ularni amalda ta'minlash har bir davlatning ustuvor vazifasi bo'lib qoladi. Xulosa qilib aytganda, inson huquqlari nafaqat huquqiy tushuncha, balki insonparvarlik, adolat va tenglikka asoslangan jamiyat barpo etishning mustahkam poydevoridir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Birlashgan Millatlar Tashkiloti. Inson huquqlarining umumjahon deklaratsiyasi. – Nyu-York, 1948.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
3. Saidov A.X. Inson huquqlari. – Toshkent: Adolat, 2004.
4. Donnelly J. Universal Human Rights in Theory and Practice. – Ithaca: Cornell University Press, 2013.
5. Freeman M. Human Rights: An Interdisciplinary Approach. – Cambridge: Polity Press, 2017.
6. Ishay M.R. The History of Human Rights: From Ancient Times to the Globalization Era. – Berkeley: University of California Press, 2008.
7. Henkin L. The Age of Rights. – New York: Columbia University Press, 1990.
8. Montesquieu Sh. Qonunlar ruhi haqida. – Toshkent, 2001.
9. Locke J. Ikki traktat hukumat haqida. – Toshkent, 1998.
10. Britannica Encyclopedia. Human Rights mavzusi.
2. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA'SIRIDA SODIR BO'LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYILASHUV SHAKLLARI.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G 'OYALAR, 1(2), 52-58.

3. Nomozov Xurshid Shavkat o'g'li. "YOSHLARNING IJTIMOYLAHVUDA INTERNET TARMOQLARINING O'RNI." Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari 5.2 (2025): 27-31.

4. Nomozov, Xurshid (2024). JAMIYATDA INTERNET-MAKON KONTENTLARI TA'SIRIDA SODIR BO 'LAYOTGAN NEGATIV IJTIMOYLAHV SHAKLLARI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G 'OYALAR, 1(2), 52-58.

5. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O'G'LI. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G 'OYALAR 1.2 (2024): 48-51.

6. NOMOZOV XURSHID SHAVKAT O'G'LI "AXBOROT XURUJINING O'SMIRLAR HAYOTIGA TA'SIRI." QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI (2023): 1285-1287.

7. Nomozov, Xurshid. "JAMIYAT IJTIMOYLAHVUDA INSTITUTLARI O'RNI VA INTERNET-MAKONNING UNDAGI O 'RNI." ANALYSIS OF MODERN SCIENCE AND INNOVATION 1.2 (2024): 83-88.

8. Nomozov, Xurshid. "OMMAVIY AXBOROT VOSITALARINING IJTIMOY FUNKSIYASI." TAMADDUN NURI JURNALI 1.64 (2025): 253-255.

9. Номозов, Х. "ИНТЕРНЕТ-МАКОН ТАЪСИРИДА СОДИР БЎЛАЁТГАН НЕГАТИВ ИЖТИМОЙЛАHV ШАКЛЛАРИ." Философия и право 26.3 (2023): 232-235.

10. Nomozov, Xurshid. "INTERNET-MAKON MOHIYATI, GENEZISI VA ZAMONAVIY TARKIBI." Farg'ona davlat universiteti,(3) (2023): 67-67.

11. Nomozov Xurshid. "AXBOROT XURUJI VA OGOHLIK TUSHUNCHASI MAZMUN-MOHIYATI." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.

12. Nomozov Xurshid. "AXBOROT JAMIYATI: SHAKLLANISH VA RIVOJLANISH MUAMMOLARI;(FALSAFIY TAHLIL QILISH)." CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES. Vol. 1. No. 7. 2026.

13. Ruziboev Dilshod A'Zam. "TOURISM POWER OF UZBEKISTAN." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 1.5 (2021): 215-222.

14. Ro'ziboyev, Dilshod. "QASHQADARYO VOHASIDA QORAKO 'LCHILIKKA BO 'LGAN E'TIBOR." TAMADDUN NURI JURNALI 9.60 (2024).

15. Ro'Ziboyev, Dilshod A'Zam O. "QASHQADARYO VILOYATIDA CHORVACHILIKNING IQTISODIY HAYOTDAGI O 'RNI VA SOVET HOKIMIYATINING CHORVA OZUQASI SIYOSATI." Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences 2.11 (2022): 1008-1016.

16. Rўziboev, Dilshod A'zam Ўғли. "XX ASRNING BIRINCHI YRMI GACHA B'ULGAN DAVRDA ЎZBEKISTONDA CHORVACHILIKNING A'VOЛИ." *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 2.3 (2022): 943-952.
17. Ruziboev Dilshod A'Zam. "TOURISM POWER OF UZBEKISTAN." *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences* 1.5 (2021): 215-222.
18. Niyazov Sobirjon. "EKOESTETIK TAFAKKURNING GNOSEOLOGIK JIHATI VA PRAKSIOLOGIK QIYMATI." *SHOKH LIBRARY* (2025).
19. Niyazov Sobirjon. "EKOESTETIK TAFAKKURNING NAZARIY JIHATLARI VA PRAKSIOLOGIK AHAMIYATI." *TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI* 1.5 (2025): 140-146.
20. Ниёзов, С. С. "Перспективы развития экотуризма в Узбекистане." *Актуальные вопросы гуманитарных наук: теория, методика, практика.* 2022.
21. Максадова, Мехринисо Сайхановна. "ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ МОЛОДОГО ПЕДАГОГА." *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов* 5 (2018): 43-44.
22. Sayxonovna, Maksadova Mekhriniso. "PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL TRAINING." *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071 11.04 (2022): 15-20.
23. Sayxonovna, M. M. (2022). *PSYCHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF MODERN PRIMARY SCHOOL TEACHER PROFESSIONAL TRAINING.* *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW* ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071, 11(04), 15-20.
24. Maksadova, Mehriniso. "INTEGRATION OF YOUNG TEACHERS INTO THE PROFESSIONAL ENVIRONMENT." *International Journal of Artificial Intelligence* 1.2 (2025): 1117-1121.
25. Максадова, Мехринисо Сайхановна. "ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СОВРЕМЕННОГО УЧИТЕЛЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ." *Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов* 3 (2015): 105-108.
26. O'G'LI, ABDULLAYEV XURSHID MUXTOR, and KENJAYEV ZARMAMAT. "A'XBOROTNING JAMIYATDAGI O'RNI." *Ilm fan taraqqiyotida raqamli iqtisodiyot va zamonaviy ta'limning o'rni hamda rivojlanish omillari* 5.2 (2025): 32-34.
27. Kenjaev, Zarmamat. "POLITICAL CULTURE: THE BASIS OF STATE STABILITY AND WELL-BEING OF CITIZENS." *НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ: СОХРАНЯЯ ПРОШЛОЕ, СОЗДАЁМ БУДУЩЕЕ.* 2021.
28. Kenjaev, Zarmamat Tuymurodovich. "The issue of the formation the political culture of young people in the context of pluralism." *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal* 11.5 (2021): 822-825.

29. Kenjaev, Z. T. (2021). The issue of the formation the political culture of young people in the context of pluralism. *ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11(5), 822-825.

30. Nurillayevich, Omonov Bahodir. "GLOBALASHUV SHAROITIDA MA'NAVYIY-MAFKURAVIY TAHDIDLARNING KUCHAYISHI VA UNGA QARSHI IMMUNITETNI SHAKLLANTIRISH ZARURIYATI." *Conferences*. Vol. 1. No. 3. 2025.

31. Nurillaevich, Omonov Bakhodir. "MANIFESTATIONS OF THE ANCIENT ECOLOGICAL WORLDVIEW." *CONFERENCE OF ADVANCE SCIENCE & EMERGING TECHNOLOGIES*. Vol. 1. No. 6. 2025.

32. Омонов, Баходир Нуриллаевич. "ФИЛОСОФСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СОЦИАЛЬНО-ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ." *International Journal American Journal of Modern World Sciences* 2.11 (2025): 61-73.

33. OMONOV, Bahodir. "ETNIK NIZOLARNING MARKAZIY OSIYO DAVLATLARI GEOSIYOSIY MUNOSABATLARIGA TA'SIRI." «*ACTA NUUZ*» 1.1.1 (2025): 164-166.